

ду тварини, що загрожує життю і здоров'ю особи чи поліцейського поліцейськими застосовуються електрошокові пристрої контактної та контактної-дистанційної дії [3].

Водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби застосовуються для припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень; відбиття групового нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей; примусової зупинки транспортного засобу, водій якого не виконав законні вимоги поліцейського зупинитися; затримання озброєної особи, яка підозрюється у вчиненні злочину.

Під час патрулювання; переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення застосовуються службові собаки та службові коні. Варто зазначити, що службовими собаками є собаки, які пройшли відповідний курс дресирування, визнані придатними для службового користування і перебувають у штатах підрозділів службового собаківництва. Право застосування службових собак надається працівникам поліції, які несуть з ними службу. Службові собаки застосовуються на довгому та короткому поводках, без поводка, в наморднику і без нього, виходячи з конкретної ситуації, що склалася.

Підводячи підсумок вище викладеному, необхідно зазначити, що питання застосування спеціальних засобів працівниками Національної поліції України під час забезпечення громадського порядку та громадської безпеки залишається край актуальним на сьогодні. Особливо це стосується правових засад застосування працівниками Національної поліції України спеціальних засобів під час забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, а саме аналізу нормативно-правових актів України, якими визначається сутність спеціальних засобів, їх перелік та загальні правила застосування.

Аналіз переліку спеціальних засобів, які були на озброєнні у працівників міліції, та переліку спеціальних засобів, які перебувають на озброєнні у працівників Національної поліції України, показав, що останній більш повний та сучасний. Так, наприклад, були додані спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби, засоби акустичного та мікрохвильового впливу, засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами. Водночас, варто зацентувати увагу на тому, що саме ці спеціальні засоби є основними, проте тактика та методика їх застосування наразі регламентована лише Постановою Ради Міністрів

Української РСР від 27 лютого 1991 р. №49 "Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку" (редакція від 25 вересня 2014 р.), відповідно до якої визначається порядок застосування спеціальних засобів особовим складом міліції та іншими працівниками органів і установ внутрішніх справ, військовослужбовцями Національної гвардії, які залучаються до охорони громадського порядку і громадської безпеки, боротьби зі злочинністю, та перелік спеціальних засобів. У зв'язку з триваючими реформаціями в системі правоохоронних органів України, вважаємо за необхідне привести у відповідність до Закону України "Про Національну поліцію" вище зазначені Правила застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку. Також виникає необхідність досліджувати вказане питання у зв'язку із змінами в законодавстві України. Адже, основним завданням кожного працівника Національної поліції України є забезпечення громадської безпеки та громадського порядку.

Література

1. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 № 565-XII - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/565-12> - Назва з екрану.
2. Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку: Постанова Ради Міністрів Української РСР від 27 лютого 1991 р. № 49- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/49-91-п> - Назва з екрану.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page?text=%E1%E5%F1%B3%E4%E8> - Назва з екрану.
4. Тактико-спеціальна та психологічна підготовка працівників ОВС в системі службової підготовки: методичні рекомендації / В.Р. Булачек, Ю.Р. Йосипів, М.О. Лиса, М.В. Моргун, Н.О. Пряхіна, В.М. Синенький, О.І. Тьорло - Львів: ЛьвДУВС, 2013. - 158 с.

Кузнєцов В.В.,

*Завідувач кафедри тактико-спеціальної та вогневої підготовки ОДУВС
полковник поліції*

Надійшла до редакції: 21.12.2016

УДК 347.131

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЧАСУ У СУЧАСНОМУ ПРАВІ

Маковій В. П.

Стаття містить дослідження класифікації правового часу як засобу до виокремлення характерних рис такої правової категорії в числі решти елементів механізму правового регулювання публічно-правових та приватноправових суспільних відносин. Визначено природу темпоральних величин через міжгалузеву приналежність, встановлено сутнісні ознаки строків у розрізі нормативного підґрунтя цивільного, адміністративного, кримінально-процесуального, конституційного права, окреслено взаємозв'язок між окремими видами часу за приватним та публічним правом вітчизняної правової системи.

Ключові слова: строк, термін, час, публічне, приватне, класифікація, диференціація.

Статья содержит исследование классификации правового времени как средства к вычленению характерных признаков данной правовой категории в числе иных элементов механизма правового регулирования публично-правовых и частноправовых общественных отношений. Определена природа темпоральных величин посредством межотраслевой принадлежности, рассмотрены существенные признаки сроков в разрезе нормативного основания гражданского, административного, уголовно-процессуального, конституционного права, указана взаимосвязь между отдельными видами времени в частном и публичном праве отечественной правовой системы.

Ключевые слова: срок, термин, время, частное, публичное, классификация, дифференциация.

The article contains research of classification of legal time as facilities to vichleneniyu of characteristic signs of the given legal category in the number of other elements of mechanism of the legal adjusting of public-legal and chastopravovih public relations. Nature of temporalnih sizes by means megotraslevoy belonging is definite, the substantial signs of terms in the cut of normative foundation of civil, administrative, ugovovno-protsessualnogo, constitutional law are considered, intercommunication between the separate types of time in a private and public right for the home legal system is indicated.

Keywords: term, term, time, private, public, classification, differentiation.

Будь-яке соціальне, і не тільки, явище може бути більш прискіпливо досліджене при протиставленні відповідних його різновидів, поділених за певним критерієм. Дане твердження цілком узгоджується з підходом до класифікації правових категорій цивільного права, зокрема правового часу.

При цьому диференціація правового часу може бути безпосередньо встановлена у чинному законодавстві. Так, згідно положень ст. 251 ЦК України правовий час диференційований за правовою природою як строк і термін, за підставою виникнення як той, що виникає на підставі припису цивільного законодавства, правочину або рішення суду.

Класифікація правового часу також досить прискіпливо описана безпосередньо у юридичній практиці (судовій, договірній тощо), науковій та навчальній літературі. Дане питання дістало дослідження як в межах приватноправової, так і публічно-правової складової національної правової системи сучасності. Зокрема, уніфікований характер має дослідження І.Г. Оборотова, що виокремлює підстави до класифікації строків у праві згідно загальнотеоретичних засад [1, с. 11-12]. А.В. Баб'як виклав власне бачення правової природи та навіть відповідні ознаки адміністративно-процесуальних строків [2, с. 7]. С.О. Заїка простежив класифікацію строків у кримінальному процесі в проекції європейського вектору розвитку нашої держави [3, с. 11-12]. В.В. Луць, Т.М. Вахонєва та інші здійснили кропітке дослідження правового часу в межах цивільного права [4, с. 27-34; 5, с. 11-12], автором безпосередньо досліджено питання місця часу серед правових інститутів [6], а також висвітлено у діалектичній площині особливості матеріальних та процесуальних строків [7]. При цьому слід зауважити, що наявність досліджень у цій сфері не свідчить про достатню розробленість проблеми диференціації правового часу, зокрема в межах приватного права, з огляду на досить поширену й іноді суперечливу нормативну базу та певні колізії в тлумаченні відповідних норм в судовій, нотаріальній та іншій правозастосовчій діяльності.

Метою даної статті є визначення сутності класифікації правового часу в сучасному праві, зокрема приватному, з'ясування найбільш характерних рис в якості критеріїв класифікації цієї правової категорії у розрізі наявного теоретичного та емпіричного підґрунтя.

У праві, як у приватному і публічному, так і в матеріальному й процесуальному, питання класифікації часу досить поширено унормовано, на що зверталась увага в межах досліджень низки науковців відповідної правової галузі. Якщо поглянути на це питання з точки зору цивілістів, то необхідно зупинитись на наступних аспектах.

Визначальними у градуванні цивільно-правового часу прийнято було розрізняти підходи до класифікації юридичних фактів, в межах якої виникала певна полеміка. Зокрема, О.О. Красавчиков вказував, що цінність всякої класифікації, юридичних фактів у тому числі, полягає у систематизації відповідних явищ за єдиною наперед визначеною ознакою. Протилежний підхід до цього питання має наслідком втрату класифікацією наукового характеру й практичного значення, як наслідок набуття нею ознак довільного, випадкового нагромадження явищ, фактів, речей та обставин [8, с. 86-87]. Тобто, при класифікації будь-якої категорії, в тому числі й правового часу, необхідно дотримуватись уніфікованого підходу до обрання критерію, який би найбільш якісно відтворював його відповідну ознаку.

У наведених дослідженнях вчених-правників для вирішення характерних рис правового часу були використані спільні та індивідуальні у розумінні автора критерії. При цьому досить поширеним є використання двох понять як вододілів подібних правових явищ: підстави та критерію поділу. Звернувшись до тлумачного словника маємо, що підставою є обставина, на якій ґрунтується відповідне явище, а критерієм - підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось [9, с. 966, 588]. Тому, вочевидь використання саме критерію як відповідного поняття, що слугує базисом для оцінки, визначення або класифікації різновидів правового часу є більш доцільним.

І.Г. Оборотов пропонує диференціювати правовий час за сферою використання на матеріально-правовий, процесуально-правовий та процедурний, за джерелами становлення - встановлений нормативно-правовим актом, адміністративним актом, угодою сторін і рішенням суду; за ступенем самостійності учасників правовідносин у встановленні строків - імперативні і диспозитивні; залежно від розподілу прав і обов'язків - загальні і окремі, з урахуванням рівня абстрактності - формально визначені та оціночні, з огляду на правовий режим - загальні та особливі (наприклад давність). Разом з тим, ним пропонується поділяти матеріально-правовий час за призначенням на час виникнення прав та обов'язків, час здійснення прав, час виконання обов'язків, час захисту прав. Водночас, за критерії диференціації процесуально-правових строків сприймаються носій відповідних процесуальних прав та обов'язків, спосіб визначення часу, призначення відповідної темпоральної величини.

А.В. Баб'як у свою чергу в межах адміністративно-процесуальних строків вирізняє такі критерії їх диференціації: вид процесуальної дії, спосіб визначення тривалості часу, безпосередньо їх тривалість, окремий елемент адміністративного процесу, суб'єкт їх встановлення; суб'єкт процесуальних правовідносин, категорія справи, характер настання, адміністративно-правовий режим, що регламентується правовим часом.

С.О. Заїка кримінально-процесуальні строки поділяє залежно від: суб'єкта їх встановлення, приналежності до конкретної стадії провадження, способу виконання завдань кримінального судочинства, функціонального призначення, того, кому адресовані строки, цілей, для яких вони встановлені, характеру їх дії, правових наслідків їх перебігу для кримінального процесу, визначеності, юридичного значення; загальнотеоретичних юридичних наслідків. На думку С.Б. Фоміна за часовим проявом кримінально-процесуальні строки поділяються на строки-моменти та строки-періоди, що є визначальним у подібній класифікації. Строки-періоди в свою

чергу зазнають диференціації за такими критеріями: залежно від способу визначення їх тривалості, залежно від можливості продовження, залежно від необхідності винесення уповноваженим суб'єктом спеціального рішення [10, с. 9-10].

Проводячи дослідження позовної давності в числі цивільно-правових строків О.В. Шовкова виокремлює такі критерії класифікації правового часу: за сферою застосування (приватні та публічні), за джерелом (підставою) встановлення, за можливістю учасників відносин змінювати строки незалежно від джерела їх встановлення, за цільовим призначенням строків у механізмі правового регулювання [11, с. 7-8].

Досить слухним з приводу цивільно-правового часу є вислів В.В. Луця, який звернув увагу на врахування при його класифікації за будь-якою ознакою юридичної природи відповідної темпоральної величини та визначення її місця серед інших інститутів цивільного права [4, с. 27]. За його диференціацією строків пропонуються такі критерії: за джерелами встановлення; характером та способами їх визначення в законі, адміністративному акті, договорі, рішенні компетентного органу; юридичним призначенням; правовими наслідками тощо. При цьому ним виокремлено специфічні саме для цивільного права критерії, як-то цілі, для яких вони встановлені, характер їх дії, правові наслідки закінчення перебігу, підстава встановлення, ступінь самостійності учасників правовідносин, розподіл прав та обов'язків учасників за окремими періодами часу тощо.

Т.М. Вахонєва вирізняє такі критерії поділу правового часу як: спосіб позначення та обчислення, підстава встановлення, характер визначення, призначення, правовий наслідок тощо. Водночас, серед наведених критеріїв найбільш значущими для цивільно-правових строків вважаються: ціль, для якої правовий час встановлений, характер його дії, правовий наслідок, який наступає у випадку спливу строку, призначення та функція відповідного різновиду правового часу.

У наявних дослідженнях класифікації правового часу вченими-юристами робляться сміливі припущення щодо можливості поширення правової регламентації даної правової категорії поза межами цивільного законодавства, тобто уніфікації механізму правового регулювання часу у площині задоволення як публічного, так і приватного інтересу, що не позбавлено раціонального підґрунтя [11, с. 7]. На розвиток висловленого міркування пропонується звернутись до судової практики Конституційного Суду України, а саме до Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення частин другої і третьої статті 84 та частин другої і четвертої статті 94 Конституції України (справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України) від 7 липня 1998 р. № 11-рп/98 у справі № 1-19/98, де мова йде про сприйняття правил обчислення цивільних строків, визначених у чинному на той час Цивільно-процесуальному кодексі України 1963 року, як загально-прийнятих для всіх галузей як публічно-правових, так і приватноправових [12].

З приводу застосування положень цивільного законодавства щодо унормування правового режиму строків та термінів в межах відносин у сферах господарювання, використання природних ресурсів, охорони довкілля, а також трудових та сімейних відносин необхідно звернутись до ст. 9 ЦК України. При цьому, вочевидь, мова

може йти як про приватноправові, так і публічно-правові відносини в розрізі зазначених суспільних сфер життєдіяльності людини. Викладене свідчить про підтвердження існуючої теорії впливу приватного права на публічне, якій протистоїть концепція "захоплення" території приватного права публічним або "публіцизація" приватного права (Р. Саватьє) [13, с. 8]. Однак, необхідно в певній мірі заперечити міркуванням О.В. Шовкової щодо уніфікованості підходу до застосування приватноправових норм з метою врегулювання публічно-правових строків, оскільки таке розуміння відноситься тільки до прямих вказівок чинного законодавства з огляду на загальні засади впливу механізму публічно-правового регулювання або ж порядку перебігу строку, на що звертає увагу Конституційний Суд України за вказаних обставин.

У зв'язку з цим можна позитивно висловитись з приводу уніфікації підходів щодо диференціації часу та виокремлення характерних рис цієї правової категорії незалежно від галузевої приналежності з викладеними зауваженнями.

З наведених міркувань правників-дослідників темпоральних величин в межах публічного та приватного права необхідно зробити наступні висновки. Дійсно, класифікація правового часу надає можливість виокремити конкретну темпоральну величину з огляду на її правове значення, функціональне призначення, місце серед правових категорій, покликаних врегулювати відповідне суспільне відношення. Водночас, необхідно звернути увагу на притаманні загалом всім видам темпоральних величин критерії поділу: джерело встановлення, ступінь самостійності учасників правовідносин у встановленні строків, врахування розподілу змісту правовідносин (прав та обов'язків учасників), правові наслідки спливу (перебігу, настання), характер та спосіб визначення, юридичне призначення.

Разом з тим, мабуть найбільш значимим для правового часу є його розмежування за сферою використання на приватноправовий та публічно-правовий, кожен з яких наділений власними рисами. В границях першого різновиду пройшов становлення цивільно-правовий час, характерною рисою якого є диспозитивність правил встановлення, перебігу, зміни та припинення, у зв'язку з чим надання пріоритету вільному волевиявленню учасників цивільних правовідносин й щодо цього правового інституту. Даній темпоральній величині притаманною є значно поширена диференціація, серед критеріїв якої, вочевидь, визначальною є місце у елементі змісту цивільних правовідносин: здійснення суб'єктивного цивільного права, виконання суб'єктивного цивільного обов'язку та захисту порушеного (невизнаного, оспореного) суб'єктивного цивільного права.

При цьому універсальним є розуміння цивільно-правового часу як темпорального обмеження суб'єктивного цивільного права від моменту виникнення до припинення. У зв'язку з цим доцільно виділити такий критерій його диференціації як місце обмежувальної темпоральної величини у динаміці розвитку суб'єктивного цивільного права та відповідного суб'єктивного цивільного обов'язку.

Зазначене вище свідчить про значимість наукових досліджень класифікації правового часу незалежно від приватноправової чи публічноправової проекції його застосування, а тому актуалізує подальші пізнання у цьому напрямку.

Література

1. Оборотов І.Г. Темпоральні характеристики права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 "теорія та історія держави та права; історія політичних і правових учень". / І.Г. Оборотов - Одеса, 2008. - 19 с.
2. Баб'як А.В. Адміністративно-процесуальні строки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 "теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право". / А.В. Баб'як - К, 2005. - 19 с.
3. Заїка С.О. Строки в кримінальному процесі України в контексті європейських стандартів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 "кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза". / С.О. Заїка - К, 2006. - 22 с.
4. Луць В.В. Строки і терміни у цивільному праві: монографія / В.В. Луць - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 320 с.
5. Вахонєва Т.М. Строки (терміни) у цивільному праві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 "цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право". / Т.М. Вахонєва - Київ, 2005. - 20 с.
6. Маковій В.П. Місце часу серед правових інститутів. / В.П. Маковій // Південноукраїнський правничий часопис. - 2015. - № 2. - С. 98-102.
7. Маковій В.П. Правовий час у цивільному праві та цивільному процесі. / В.П. Маковій // Науковий вісник Херсонського державного університету: серія "Юридичні науки". - 2016. - № 2. - С. 75-79.
8. Красавчиков О.А. Юридические факты в советском гражданском праве / О.А. Красавчиков. М.: Гос. изд-во юрид. лит-ры, 1958. - 182 с.

9. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. - К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. - 1728 с.

10. Фомін С.Б. Строки у кримінальному судочинстві: поняття, класифікація та функціональне призначення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 "кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза". / С.Б. Фомін - К, 2003. - 17 с.

11. Шовкова О.В. Позовна давність як різновид цивільно-правових строків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 "цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право". / О.В. Шовкова - Харків, 2008. - 19 с.

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення частин другої і третьої статті 84 та частин другої і четвертої статті 94 Конституції України (справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України) від 7 липня 1998 р. № 11-рп/98 у справі № 1-19/98 // Офіц. вісник України. - 1998. - № 27. - Ст. 1009.

13. Погребняк С.П. Поділ права на публічне та приватне (загальнотеоретичні аспекти) / С.П. Погребняк // Державне будівництво та місцеве самоврядування. - 2006. - Вип. 12. - С. 3-17.

Маковій В.П.,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
ОДУВС
Надійшла до редакції: 12.11.2016

УДК 347.67 (477)

ЗДІЙСНЕННЯ ОХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ПОСАДОВОЮ ОСОБОЮ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПРИ ПОСВІДЧЕННІ ЗАПОВІТУ

Стаття містить системне дослідження правового статусу посадової особи органу місцевого самоврядування при здійсненні охоронної функції в межах нотаріальної дії з посвідчення заповіту, визначає межі компетенції наведеної особи, місце подібної квазинотаріальної форми заповіту в межах інших процедур, що надають ознак юридичної вірогідності актам суб'єктів приватного права.

Ключові слова: посадова особа, нотаріальна діяльність, орган місцевого самоврядування, посада, заповіт, нотаріальні дії, повноваження, посвідчення, охоронна функція.

Статья содержит системное исследование правового статуса должностного лица органа местного самоуправления при осуществлении охранной функции в пределах нотариального действия по удостоверению завещания, определяет пределы компетенции данного лица, место подобной квазинотариальной формы завещания в пределах иных процедур, которые наделяют признаками юридической достоверности акты субъектов частного права.

Ключевые слова: должностное лицо, нотариальная деятельность, орган местного самоуправления,

должность, завещание, нотариальные действия, полномочия, удостоверение, охранная функция.

The article contains system research of legal status of public servant of organ of local self-government during realization of guard function within the limits of notarial action on attestation of will, determines the limits of jurisdiction of the given person, place of a similar kvazynotarilnoy form of testament within the limits of other procedures which provide the acts of private legal subjects with the signs of legal authenticity.

Keywords: public servant, notarial activity, organ of local self-government, position, testament, notarial actions, plenary powers, certification, guard function.

Постановка проблеми. У сучасному українському суспільстві права і свободи людини, їх захист та гарантії є невід'ємними атрибутами демократії та поступального руху до побудови правової держави. Одною з основних функцій держави у зв'язку з цим є забезпечення захисту прав та законних інтересів учасників цивільних правовідносин й підтримання публічного правопорядку в суспільстві, зокрема в межах діяльності системи нотаріату. Відповідне місце у цій системі займають посадові

© А.О. Нагорна, 2016